

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

**Циклова комісія соціально-гуманітарних, філологічних дисциплін та
фізичної підготовки**

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ**

**з навчальної дисципліни «Основи філософії, соціології та релігієзнавства»
вибіркових компонент освітньо-професійної програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
173 Авіоніка**

Кременчук 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 22.02.2024 № 2

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного
коледжу Харківського
національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 17.01.2024 № 6

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 22.02.2024 № 2

Розглянуто на засіданні циклової комісії соціально-гуманітарних дисциплін та фізичної підготовки, протокол від 05.01.2024 №14

Розробник: викладач циклової комісії соціально-гуманітарних дисциплін та фізичної підготовки, спеціаліст вищої категорії Хомяк О.В.

Рецензенти:

1. Викладач Кременчуцького національного університету ім.М.Остроградського, к.пед.наук, доц., доцент кафедри психології, педагогіки та філософії Сошенко С.М.
2. Викладач циклової комісії соціально-гуманітарних дисциплін та фізичної підготовки Кременчуцького льотного коледжу ХНУВС, к.пед.н, викладач вищої категорії Кірюхіна М.В.

**4.1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
(заочна форма навчання)**

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	Вид контролю
Семестр № 3							
Тема № 1. Філософія, її призначення, зміст і функції в суспільстві.	10	2				8	залік
Тема № 2. Дух, матерія, природа, людина: грані буття.	10	2	-			8	
Тема № 3 Теорія пізнання. Учення про істину та її критерії.	10	2				8	
Тема № 4 Соціологія як наука.	12	2	2			8	
Тема № 5 Суспільство як система.	10	2				8	
Тема № 6 Особистість у системі соціальних зв'язків.	10	2				8	
Тема № 7 Соціологія сім'ї та молоді.	12	2	2			8	
Тема№8 Визначення та структурно-функціональний аналіз релігій.	8	-				8	
Тема№9 Причини відмінностей віросповідання та культу різних релігій і конфесій.	8	-	-			8	
Тема№10 Історія релігій, типи вірувань.	8	-	-			8	
Тема № 11 Сучасні релігії світу.	7					7	
Всього годин за семестром №3 :	105	14	4			87	

2. Методичні вказівки до семінарських занять

Тема № 4. Соціологія сім'ї та молоді.

Семінарське заняття: Соціологія сім'ї та молоді

Навчальна мета заняття: на основі засвоєних теоретичних знань необхідно визначити роль і місце молоді в суспільному поступі, розкрити трансформаційні зміни в цій соціально-демографічній групі. Досліджуючи соціологію сім'ї, важливо зрозуміти загальні тенденції розвитку сімейно-шлюбних відносин в Україні.

Кількість годин: 2 години.

План

1. Сім'я як складний соціальний феномен.
2. Структура та функції сім'ї.
3. Тенденції розвитку сімейних відносин у сучасних умовах.
4. Предмет, основні поняття і категорії соціології молоді.
5. Соціологічні дослідження молодіжних проблем в Україні.

Методичні рекомендації

При розгляді **першого питання** доцільно окреслити предмет соціології сім'ї, вказавши, що ця спеціальна соціологічна теорія має міждисциплінарний характер та певну специфіку. Сім'я одночасно є малою контактною соціальною групою, певною формою взаємодії людей, з одного боку, і особливим соціальним інститутом, який регулює відтворення людини за допомогою певної системи ролей, норм і організаційних форм, – з другого.

У **другому питанні** потрібно акцентувати увагу на понятійному апараті соціології сім'ї, зупинившись докладніше на трьох основних складових: умовах життя, структурі, функціях сім'ї. При дослідженні умов життя сімей їх слід поділити на загальні соціальні умови (економічні, політичні, культурні, демографічні, екологічні та ін.), умови соціального оточення (тип населеного пункту, характеристика місцевого господарства, закладів освіти, медицини), безпосередні умови сімейного життя (квартира, побутові умови, фінансові можливості). Щодо структурної побудови, сім'ї розрізняються за формами життя, формою шлюбу, розподілом влади (режимом), місцем проживання, наслідуванням майна і т.д. Функції сім'ї – це одне з найголовніших питань, яке змістовно наповнює дану тему. Для кращого засвоєння цього питання рекомендується скласти таблицю, розбивши її на три колонки: 1) сфера сімейної діяльності; 2) суспільні функції; 3) індивідуальні функції.

Загальновизнаним у соціологічній думці є положення про зміни, які стосуються сім'ї, протягом усіх часів її існування. Отже, щоб краще зрозуміти тенденції сучасної сім'ї (**третє питання**), потрібно зіставити цей феномен на різних етапах розвитку: сім'я у дохристиянському суспільстві, сім'я у християнському суспільстві, сім'я в індустріальному суспільстві і, нарешті,

сучасна сім'я. На сучасному етапі розвитку потрібно зазначити низку факторів економічного і культурного характеру, які докорінним чином змінили сім'ю. Серед них: зростання економічної незалежності жінок; утворення кількох центрів життя (дому і роботи); еволюція поглядів на сексуальну мораль та ін. Важливо визначити появу нових тенденцій у розвитку сучасних сімей, порівнявши розвинені західні та пострадянські країни. Використовуючи Інтернет-ресурс, корисно було б знайти статистичні дані щодо розвитку сімейно-шлюбних відносин в Україні.

Соціологія молоді є однією із важливіших складових частин соціологічного знання, його спеціальною соціологічною теорією й елементом державної молодіжної політики. Розглядаючи **четверте питання**, потрібно визначитись із поняттям «молодь», звернути увагу на специфічність цієї соціально-демографічної групи. Знати вікові межі даної спільноти в різних країнах, а також причини продовження віку молоді в українському законодавстві. Готуючись до цього питання семінару, необхідно також визначити роль і місце молоді в соціальному розвитку суспільства, прослідкувати зміни її соціального обличчя, цінностей, норм, інтересів, свідомості, проаналізувати процеси, які відбуваються у молодіжному середовищі.

П'яте питання передбачає розуміння проблем, які безпосередньо турбують молодь у нашій країні, а також прогнозування напрямів їх вирішення шляхом активного залучення молоді до суспільної участі, зміни парадигми освіти та виховання, знаходження діалогу в міжпоколінній взаємодії.

Тематика рефератів та повідомлень

1. Етнокультурні характеристики та відмінності сімей народів світу.
2. Соціальні проблеми сучасної молоді сім'ї.
3. Історичні форми сім'ї та шлюбу.
4. Роль сім'ї у профілактиці правопорушень.
5. Дослідження молодіжних проблем України.
6. Молодіжна субкультура та її прояви у суспільному житті.
7. Активна громадська позиції молоді та її формування.

Питання цільових виступів:

1. Особливості структури сім'ї.
2. Сім'я як мала соціальна група.
3. Форми сім'ї і шлюбу.
4. Проблеми сучасної молоді сім'ї.
5. Соціальні причини криміналізації молодіжного середовища.
6. Молодь як соціально-демографічна група.
7. Сутність поняття «молодіжна субкультура».
8. Причини екстремізму у молодіжному середовищі.
9. Особливості сучасного стану вітчизняної соціології молоді.

Контрольні питання

1. Дайте загальну характеристику головних категорій і понять соціології молоді.
2. Які головні завдання соціології молоді постають на сучасному етапі розвитку українського суспільства?
3. Визначте основні методологічні підходи до соціологічного аналізу сім'ї.
4. Наведіть приклади, які характеризують зв'язок сім'ї з іншими соціальними інститутами.
5. Які ознаки характеризують молодь?
6. Назвіть причини виникнення неформальних молодіжних об'єднань.

Рекомендована література:

Основна:

1. Рущенко І. П. Загальна соціологія: Підручник. – Х.: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. – 524 с.
2. Давидов П. Г., Кальянов А. В., Кирилова О. М. та ін. Соціологія у схемах, таблицях та коментарях: навч. посіб. для студ. ВНЗ / МОН України. - 2 вид., перероб. і доп. - Донецьк : Норд-Прес, 2009. – 216 с.
3. Сірий Є.В. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії / Навч. посіб. – Вид. 2-ге. – К.: Атіка, 2007. – 480 с.
4. Соціологія: Навчальний посібник / В.І. Докаш, С.С. Яремчук, С.Ю. Ципко та ін. - Чернівецький національний університет: 2011. – 360 с.

Допоміжна:

1. Гідденс Е. Соціологія / Е. Гідденс; [пер. з англ.] – К.: Основи, 1999. – С. 364–395.
2. Пилипенко В. Є. Спеціальні та галузеві соціології: [навчальний посібник] / В. Є. Пилипенко, О. І. Вишняк та ін. – К.: Каравела, 2003. – 304 с.
3. Дворецька Г.В. Соціологія : навч. посібник. – 2-е вид. перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2002. – 472 с.
4. Соціологічна теорія: традиції і сучасність: Курс лекцій / за ред.. А. Ручки. – К.: Ін-т соціології НАНУ, 2007. – 363 с.
5. Соціологія: навч. посібник. – 3-тє вид. / за ред. С. О. Макеєва. – К.: знання, КОО, 2005. – 455 с.
6. Соціологія: підручник. – 3-тє вид. / за ред. В.М. Пічі. – Львів: Новий світ-2000, 2007. – 280 с.
7. Соціологія: підручник. – 3-тє вид., перероб. і доп. / за ред. В.Г. Городяненка. К.: Вид. центр «Академія», 2006. – 544 с.
8. Якуба Е.А. Соціологія: Навчальний посібник для студентів. – Харків: Константа, 1995. – 192 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Українські підручники онлайн: Соціологія [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.ws/sotsiologiya/>
2. Черниш Наталія. Соціологія: курс лекцій [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.sociology-lnu.org.ua/resursy.files/Chernysh_Soc_04.pdf

Тема № 7. Світова та українська культура у XX ст.

Семінарське заняття: Світова та українська культура у XX ст.

Кількість годин: 2 години.

План

1. Особливості та загальні тенденції розвитку світової культури XX ст.
2. Основні етапи в історії української культури XX ст. та тенденції її розвитку.

Методичні вказівки:

Розкриваючи перше питання теми, слід відмітити, що культура XX ст. як історичний феномен знає поки що один, початковий рубіж свого розвитку. Незважаючи на те, що людство вже вступило у нове тисячоліття християнської доби, процеси в сфері культури, породжені суперечностями сучасної епохи, ще на вичерпали себе. Іншими словами, для філософа та історика культура XX ст. ще не є чимось завершеним, тому важко розробити більш-менш струнку теорію культурного життя цього століття.

Проте, враховуючи унікальність XX ст., його технологічну, екологічну, соціально-політичну та духовну своєрідність вже зараз можна зробити деякі висновки з приводу того стану культури, в якому опинилося людство на рубежі двох тисячоліть. На перший погляд здається, що расова, етнічна, лінгвістична (мовна), релігійна, соціально-економічна різноманітність сучасних народів земної кулі не дає підстав для вживання таких категорій як «світова культура», або «світова цивілізація XX ст.»

Проте за зовнішнім хаосом можна побачити цілісну картину, з загальним сюжетом і навіть провідною ідеєю. Саме в XX ст. на повний голос заявили про себе інтеграційні процеси. На планеті майже не залишилося культур, які б існували в ізоляції. Чинники зовнішнього впливу на культуру набули однакового загальнопланетарного значення. В XX столітті виразно виявилися дві тенденції.

З одного боку, криза духовності, яка характеризується передусім відчуженням мас від культурних надбань нації та людства, витісненням духовних цінностей на периферію людської свідомості, пануванням стереотипів масової псевдокультури.

З іншого боку, посилюється протилежний процес, пов'язаний із прагненням частини суспільства повернутися до лона культури, зробити своє буття дійсно духовним.

Стосовно першої тенденції можна зазначити, що духовна криза різко

загострилася після першої світової війни. В духовному відношенні наслідки цієї війни були, мабуть, більш руйнівними, ніж в матеріальному. Християнські цінності, які протягом тисячоліття становили духовну підвалину європейської культури, зазнали серйозного тиску з боку примітивних націонал-шовіністичних ідей та емоцій. У перших філософських концепціях ХХ ст. (Шпенглера, Тойнбі, Бердяєва) ця ситуація осмислювалась як всезагальна культурна криза, пов'язана з переходом до нової, бездуховної доби світової історії.

Кульмінація «здиравання» людства – це друга світова війна, винайдення та використання ядерної зброї та інших засобів масового знищення людей, міжетнічні війни кінця ХХ ст. Антикультурні наслідки другої світової війни та ядерного протистояння великих держав були посилені новою ситуацією в галузі економіки та засобів виробництва (урбанізацією, руйнуванням традиційного сільського устрою життя).

Індустріалізація культури являє собою одну з закономірностей ХХ ст. Наслідки цього процесу суперечливі в духовному відношенні. З одного боку, розвинута техніка репродукування та тиражування робить мистецтво доступним для широкої аудиторії. З іншого – загальнодоступність творів мистецтва перетворює їх на предмет побуту, знецінює.

Полегшеність та спрощеність сприйняття робить непотрібною внутрішню підготовку до спілкування з мистецтвом, що різко знижує його позитивний вплив на розвиток особистості. З технічними можливостями відтворення мистецьких творів пов'язана й небезпека поширення «псевдокультури», морально та естетично шкідливої, різноманітного кічу, розрахованого на невимогливого споживача.

В суспільстві поширюється «масова» культура, синоніми якої: «популярна культура», «індустрія розваг», «комерційна культура» і т.д. На відміну від високої елітарної культури, яка завжди була орієнтована на інтелектуальну, думаючу публіку, «масова» культура свідомо орієнтується на «середній» рівень масових споживачів. Вона створюється спеціалістами, іноді на високому професійному рівні, проте якість її творів визначається лише одним критерієм – комерційним успіхом. У другій половині ХХ ст. «законодавцем моди» в масовій культурі були і є США. Багато хто із сучасних культурологів навіть застосовує щодо процесу поширення масової культури термін «американізація культури».

Ми зупинилися лише на деяких негативних процесах, які характеризують стан культури ХХ ст. Але на фоні кризових явищ вже вимальовується інша тенденція, яка на думку багатьох філософів та культурологів, повинна стати провідною в ХХІ ст. – повернення людства до лона культури, його духовне оздоровлення.

Усвідомлення того, що людство може врятуватися від самознищення лише шляхом звернення до культури, її тисячолітньої мудрості та краси, охоплює вже широкі кола громадськості.

Розкриваючи друге питання теми, слід відмітити, що розвиток української культури ХХ ст. можна характеризувати як період її національно-державного відродження, започаткований демократичними перетвореннями з 1917 року, що має відносно різні за змістом етапи: національного відродження (1917-1933 рр.); тоталітарного панування соцреалізму (1933-1956 рр.); стихійного піднесення національної духовності та культури (1956-1987 рр.); національно-духовного оновлення (з 1987 р.).

Етап національного відродження початку ХХ ст. був логічним продовженням процесу, започаткованого наприкінці ХІХ ст. і тісно пов'язаного з утворенням національної державності. За короткий час 1917-1921 рр. сформувалися соціально-політичні та національно-духовні цінності, які протягом усього ХХ ст. визначали тенденцію розбудови національної державності та культури.

Під час національного відродження створився той особливий клімат, який благотворно позначився на розвитку усієї нації і багато в чому визначив усю подальшу історію України. Це відродження відбувалося за умов проголошення національної суверенної держави при повному дотриманні демократичних засад рівності українського народу і тих народів, що жили на території України.

З 1923 р. бере початок нова хвиля українського відродження, відома під назвою «українізації». Ідеологи та організатори цього процесу – українські більшовики, передусім *О.Шумський* та *М.Скрипник* (що в 1917 р. був першим головою уряду Радянської України).

Вони розглядали українізацію як прилучення широких мас до національної освіти та культури, як «дерусифікацію пролетаріату». Закінчився цей період національного відродження швидко і трагічно. Вже в 1926 р. в Україні почався ідеологічний наступ на національну культуру, що супроводжувався переслідуванням, а далі й фізичним знищенням кращих сил творчої інтелігенції. «Розстріляне відродження» - під такою назвою увійшла в українську історію ця сторінка національної культури.

Для другого етапу (початок 30-х – серед. 50-х рр.) в історії української культури ХХ ст. був характерним монопольний диктат соціалістичної бюрократії, що призвело до приниження і врешті-решт морального занепаду духовної культури в її різних формах: від літератури до образотворчого мистецтва.

Офіційний соцреалізм орієнтувався на штучну ідею розподілу єдиної національної культури на культуру «соціалістичну, демократичну, народну», з одного боку, та культуру «буржуазно-націоналістичну, реакційну» – з іншого. Такий підхід мав, принаймні, два негативні наслідки: по-перше, сприяв формуванню кількох денаціоналізованих поколінь; по-друге, призвів до поширення кон'юнктури в мистецтві, фронтального знищення національних шкіл в мистецтві.

Основний наслідок цієї доби – фізичне й духовне знищення

найяскравіших представників національної інтелігенції. Тільки в 1934-38 рр. було репресовано більше половини членів та кандидатів в члени Спілки письменників України. Проте і за умов ідеологічного диктату та поширення денаціоналізованої масової культури зберігалася тенденція до відродження української духовності та культури. Розвиткові такої тенденції сприяли передові українські громадські діячі.

Так, в період політичної «відлиги» («хрущевская оттепель») 1956-1961рр. відбулась відносна лібералізація політики КПРС щодо національних культур, зокрема української. Під впливом громадської думки, яка зокрема створювалась зусиллями таких провідних діячів української культури, як *М. Рильський, А.Хижняк, М.Шумило*, відбулося деяке поліпшення мовної ситуації, були зроблені деякі кроки в напрямі українізації вищої та середньої спеціальної освіти. Проте головним наслідком «відлиги» було формування генерації молодих українських письменників, поетів, публіцистів, митців, так званих «шестидесятників», які прагнули відновити втрачену національну традицію.

У другій половині 80-х років відбувається значне оновлення національної культури, пов'язане з протестом проти ідеологічної регламентації культурного життя, з орієнтацією на загальнолюдські цінності світової культури.

Розпочинається нове відродження. Цей четвертий етап в історії української культури ХХ ст. органічно пов'язаний з відродженням національної державності і має своє продовження в ХХІ ст.

Теми рефератів:

1. Політика коренізації в Україні в 20-ті роки ХХ століття.
2. Становлення і розвиток українського кінематографу.
3. Драматургія і театр в Україні ХХ ст.: від Курбаса до Жолдака.
4. Імпресіонізм в українській літературі.
5. Українські художники-модерністи (Кандинський, Малевич).
6. Архітектура початку ХХ століття.
7. Український авангард і модернізм.
8. Особливості українського архітектурного мистецтва (неокласицизм, необароко, модерн)

Література:

1. Бойко О.Д. Історія України. К., 2016. С. 365-565.
2. Греченко В.А., Кушнерук В.А., Режко В.А., Чорний І.В. Історія світової та української культури. К., 2002. С. 431-458.
3. Греченко В.А., Чорний І.В. Історія світової та української культури : Довідник. К., 2009. С. 381-402.
4. Греченко В.А. Історія України : Модульний курс. Х., 2009.
5. Історія державності України / Керівник авт. кол. В.Греченко. Харків,

2004.

6. Історія та культура України: навчальний посібник / Уклад. Дедурін Г.Г., Іванов С. Ю., Чорний І.В. Харків : ХНУВС, 2017. С. 61-74.
7. Крип'якевич І. Історія України. Львів, 1990.
8. Крип'якевич І. Історія української культури. К., 1994.
9. Огієнко І. Українська культура. К., 1992.
10. Попович М.В. Нарис історії культури України. К., 1998. С. 549-674.
11. Субтельний О. Україна : історія. К., 1994. С. 332-489.

1. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна

1. Гідденс Е. Соціологія. – К.: Основи, 1999. – 726 с.
2. Лукашевич М.П. Соціологія праці. – К.: Либідь, 2004. – 437с.
3. Павліченко П.П., Литвиненко Д.А. Соціологія. – К., 2000.
4. Попова І.М. Соціологія: Пропедевтичний курс. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Тандем, 1996. – 271с.
5. Соціологія. За ред. проф. В.Г. Городяненка. – К.: Академія, 1999. – 648 с.
6. Соціологія: Курс лекцій / В.М. Піча, О.М. Семашко, Н.Й. Черниш та ін.; За ред. В.М. Пічі. – К., 1996.
7. Соціологія. Навчальний словник-довідник для студентів. – К.: Каравела, Львів: «Новий світ», 2000. – 474 с.
8. Черниш Н. Соціологія. Курс лекцій. – Львів: Кальварія, 2004. – 544 с.
9. Якуба Е.А. Соціологія: Навчальний посібник для студентів. – Харків: Константа, 1995. – 192 с.
10. Абрамович С.Д. Світова та українська культура. Л.: «Світ», 2004
11. Яртись А.В. Лекції з історії світової та вітчизняної культури. – Л.: «Світ», 2005.
12. Матвеева Л.Л. Культурологія. К.: «Либідь», 2005.
13. Дещинський І.Є. Українська та зарубіжна культура. – Л.: Бескид Біт, 2005.
14. Кремень В.Г. Філософія: Підручник.- Харків. 2009.
15. Петрусенко В.Л. Філософія: Курс лекцій. Навч.-методич. посібник.- Київ. 2001.
16. Братенші В.Д. Основи філософських знань: Навч. посібник. - Кременчук. 2009.
17. Арутюнов В.Х. Релігієзнавство: Навч. посібник. - Київ. 2001.
18. Лубський В.І. Релігієзнавство: Підручник. – Київ. 2003.

Допоміжна

1. Варзар І. Політична етнологія як наука: історія, теорія, методологія, праксеологія. – К., 1994.
2. Захарченко М.В., Погорілий О.І. Історія соціології (від античності до

- початку XX ст.). – К., 1993.
3. Перебенесюк В., Бехешкіна І. Соціальні конфлікти і молодь. –К.: Наук. думка, 1994.
 4. Поппер Карл. Відкрите суспільство та його вороги. – К., 1994.
 5. Тофлер А. Третя хвиля. – К.: Всесвіт, 2000. – 480 с.
 6. Черепанова С.О. Українська культура. – Л., 2004
 7. Левчук Л.Т. Історія світової культури. – К., 2003
 8. Абрамович С.А. Світова та українська культура. – К., 2005
 9. Грушевський М.С. Духовна України. - К., ЛИБІДЬ, 1994
 10. Історія українського мистецтва: в 6 т.- К., 1966-1970
 11. Культура українського народу: Навчальний посібник - К., ЛИБІДЬ, 1994
 12. Семчишин Я. Тисяча років української культури. - Львів., 1993
 13. Безвершук Ж.О.Щербакова О.В. Культурологія. Навчальний посібник. – К. 2010
 14. Бичко І.В. Філософія: Навч. посібник.- Київ.2002.
 15. Заїченко Г.А. Філософія: Підручник. – Київ.2005.
 16. Горак Г.І. Філософія: Навч.посібник. – Київ.2002.
 17. Бублик С.А. Релігієзнавство: Навч.посібник. – Київ.2000.
 18. Колодний А. Академічне релігієзнавство: Підручник. – Київ. 2000.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Українські підручники онлайн: Соціологія [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.ws/sotsiologiya/>
2. Черниш Наталія. Соціологія: курс лекцій [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.sociology-lnu.org.ua/resursy.files/Chernysh_Soc_04.pdf
3. Сокур'янська Л. Г. Вступ до соціології : навч. посібн. / Л. Г. Сокур'янська. – Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. – 260 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sociology.kharkov.ua/socio/docs/metod_books/vstyp_do_sociology.pdf.
4. www.uceps.com.ua/ukr/all/sociology (Архів соціологічних даних Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова, м.Київ).
5. www.i-soc.com.ua (Домашня сторінка Інституту соціології НАН України).
6. www.journal@socnet.kiev.ua (Домашня сторінка часопису «Соціологія: Теорія, методи, маркетинг»).
7. Сайт Українського філософського фонду <http://www.philosophy.ua>
8. Електронна бібліотека “psylib” (психологія, філософія, релігія, культурологія, методологія та ін.) <http://www.psylib.kiev.ua>
9. Сайт видавництва “Свічадо” (Історія релігії, переклади Отців Церкви, християнська художня література, богословська та богослужбова література, філософія, психологія, етика та ін.) <http://www.svichado.com>

10. Електронна бібліотека кафедри філософії та методології науки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка <http://www.philsci.ua>
11. Бібліотека соціологічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка <http://www.socd.univ.kiev.ua/PUBLICAT/index.phtm>
12. Веб-сторінка д.філос.н., завідувача відділу філософії культури, етики та естетики Інституту філософії імені Г.С. Сковороди НАН України Євгена Бистрицького <http://www.bystriysky.org>
13. Інтернет-версія культурологічного часопису “І” <http://www.ji.lviv.ua/index.ht>